

NYT FRA SPROGNÆVNET

OKTOBER 2023

Dansk
Sprognævn

INDHOLD

Normering af flertals-s i dansk, svensk og norsk retskrivning

Hvordan bøjer man engelske låneord i pluralis?

Stavefejl i aviserne i 1999 og 2019

Hvordan står det til med antallet af stavefejl i aviserne i forhold til tidligere?

Et skræddersyet kommakursus

Syddansk Universitet og Dansk Sprognævn har udviklet et nyt og gratis kommakursus.

Spørgsmål & svar

- *Sige småkage*
- *Komma ved for at*
- *Ægte som adverbium*
- *Engelske titler i dansk*
- *50+-årig og 50+ forlystelser*
- *Aneurisme eller aneurysme*

Normering af flertals-s i dansk, svensk og norsk retskrivning

Som nævnt i **Nyt fra Sprognævnet 2023/1** kommer der en ny udgave af *Retskrivningsordbogen* i slutningen af 2024. Redigeringen af ordbogen har været en god anledning til at få undersøgt og evt. ændret den normerede bøjning af ordbogens opslagsord, ikke mindst dem af engelsk oprindelse. Denne artikel omhandler nogle af de ændringer i bøjningen af engelske låneord som i øjeblikket er på tegnebrættet.

MARGRETHE HEIDE-MANN ANDERSEN (f. 1971), er seniorforsker i Dansk Sprognævn.

B ØJNINGEN AF ENGELSKE LÅNEORD I DANSK, SVENSK OG NORSK

I 1994 betegnede tidligere seniorforsker i Dansk Sprognævn Henrik Galberg Jacobsen den daværende retskrivningsordbogs holdning til det engelske flertals-s som ”temmeligt afvisende, så afvisende at den undertiden kan grænse til benægtelse af fakta” og skrev at der

”Her foreligger et for danske forhold usædvanligt forsøg på en regulær nationalistisk sprogstyring. En væsentlig grund hertil er formentlig at der (...) er tale om ændringer som berører selve sprogsystemet, så at modstand mod de fremmede s’er altså må ses som et udslag af strukturel purisme. Et andet motiv kan være det pædagogiske at man ved at acceptere endelsen -s i ubestemt form vanskeliggør dannelsen af den bestemte pluralisform: Ved ord med de danske endelser i ubestemt pluralis dannes den bestemte form helt regelret, men ved ord med endelsen -s kan man ikke umiddelbart vide om s’et skal bevares eller bortkastes i bestemt form” (Galberg Jacobsen 1994: 13 f.).

At det kan være svært at regne ud hvordan bestemt form flertal dannes af engelske ord der i ubestemt form flertal har samme bøjningsform, kan illustreres med ordene *heat* og *shot*. *Heat* bøjes i ubestemt form flertal *heats* eller *heat*, mens den bestemte form er *heatene*, hvorimod *shot*, der i bestemt form flertal hedder *shots* eller *shot*, i ubestemt form flertal bøjes *shotsene* eller *shottene*.

En lignende holdning som den Galberg Jacobsen skitserer, findes i Sverige. Her udgi-

ver Det Svenske Akademi en ordliste (Svenska Akademiens ordlista, herefter forkortet SAOL), der er en normerende retskrivningsordliste med oplysninger om ords stavemåde og bøjning (og i en vis grad udtale og betydning). I indledningen til SAOL nævnes det at et af grundprincipperne for normeringen af det svenske ordstof er ”en moderat positiv inställning till lånord, samtidigt som dessa lånord i möjligaste mån anses böra anpassas till det svenska stavnings- och böjningssystemet. En annan bärande tanke har ofta uttryckts med formeln ”den funktionella normen”: det bästa uttryckssättet är oftast det som ger mest störningsfri kommunikation” (SAOL 14).

Det betyder bl.a. at man i Sverige fra officiel side forsøger at forhindre udbredelsen af det engelske flertals-s, dels fordi engelske lån altså som udgangspunkt helst skal tilpasses det svenske bøjningssystem, dels fordi man er af den opfattelse at svensk bøjning forstyrrer mindre end engelsk bøjning i og med at bestemt form flertal af svenske ord følger et fast mønster. En tilsvarende holdning findes i det svenske sprogråds bog om svenske skriveregler (Karlsson 2017), hvor flertals-s ligefrem frarådes, i hvert fald i mere formelle tekster, først og fremmest fordi det er usikkert hvordan man danner bestemt form flertal.

Også i Norge har man traditionelt været afvisende overfor det engelske flertals-s, selvom det er ganske udbredt i tale- og skriftsproget (Berg-Olsen og Knutsen 2023). Norsk Språkråd har fx vedtaget at *brownie*, *cookie* og *cupcake* kun kan bøjes med norske endelser ([Språkrådets hjemmeside](#)).

ENGELSK FLERTALS-S I NYERE UDGAVER AF RETSKRIVNINGSORDBOGEN

Selvom de retskrivningsordbøger der blev udgivet i hhv. 1996 og 2001, formentlig var knap så afvisende overfor de engelske flertals-s'er som 1986-udgaven, var der nok stadig en vis modstand i Sprognævnet overfor indførelsen af engelsk flertals-s i *Retskrivningsordbogen*. Da 4. udgave af ordbogen udkom i 2012, skrev en af redaktørerne, tidligere seniorkonsulent i Dansk Sprognævn Jørgen Nørby Jensen, således følgende om de engelske flertals-s'er:

”Dansk Sprognævn har principielt ikke noget imod ord fra andre sprog, men nævnet har ikke

»

desto mindre traditionelt anset det for ønskværdigt hvis sådanne ord i så høj grad som muligt kunne tilpasses grammatisk – dvs. mht. bøjning – til det danske sprogsystem. Retskrivningsordbogen har derfor som hovedregel været meget tilbageholdende med at tillade flertals-s'er" – undertiden i en sådan grad "at det næsten kunne betragtes som en form for morfologisk purisme" (Nørby Jensen 2013).

Nørby Jensens pointe er dog at Sprognævnet i 2012-udgaven faktisk gav mulighed for flere flertals-s'er end hidtil fordi de blev brugt i det almindelige skrift- og talesprog, også blandt gode og sikre sprogbrugere, og derfor ikke længere burde holdes ude af *Retskrivningsordbogen*. I 2012-udgaven af ordbogen blev der derfor indført en del engelske flertals-s'er ved siden af (eller i stedet for) dansk bøjning. Fx gik *job* fra flertalsbøjningen *job* til *job* eller *jobs*, mens *toast* gik fra *toaster* til *toast* eller *toasts*.

Det er vigtigt at lægge mærke til at Sprognævnets purisme i forhold til det engelske flertals-s altså ikke har været begrundet med en generel purisme overfor engelske lån, men først og fremmest har skyldtes de vanskeligheder som det engelske flertals-s volder i forhold til især bøjningen i bestemt form flertal, altså samme argument som man ser i Sverige og Norge. Således kan man sige at hvor flertalsformen *toaster* (hvor underlig den end virker i dag) er nem at bøje i bestemt form flertal (*toasterne*), giver flertalsformen *toast* eller *toasts* anledning til tvivl: Hedder det så *toastene* eller *toastene*? Det rigtige svar er *toastene*, men det kræver nok et opslag i ordbogen at blive klar over det.

Det er egentlig ikke særligt hensigtsmæssigt at man ikke kan regne bestemt form flertal ud på forhånd, men det ændrer ikke ved at vi som ordbogsredaktører i dag i højere grad retter ind efter sprogbrugen: Kan vi se at engelsk flertals-

form bruges blandt gode og sikre sprogbrugere, indfører vi som udgangspunkt flertalsformen i *Retskrivningsordbogen*, og så må vi altså leve med at bestemt form flertal ikke nødvendigvis er givet på forhånd. I øvrigt er der noget der tyder på at norske ordbogsredaktører på lignende vis overvejer at bløde op for optagelsen af de engelske flertals-s'er (Berg-Olsen og Karlsen 2023).

ENGELSK FLERTALSBJØJNING I DEN KOMMENDE UDGAVE AF RETSKRIVNINGSORDBOGEN

I den næste udgave af *Retskrivningsordbogen* vil der være enkelte ord hvor den engelske flertalsform helt erstatter muligheden for andre flertalsformer. Det gælder fx *band* i betydningen 'orkester', der går fra flertalsformerne *band* eller *bands* til udelukkende *bands* (mens *bandene* i bestemt form flertal beholdes). Og det gælder også ord på *-shirt* (*sweatshirt* og *T-shirt*), der går fra flertalsformerne *-shirt* eller *-shirts* til udelukkende *-shirts* (men også her beholdes *-shirtene* i bestemt form flertal).

I ordet *shop* beholdes flertalsformen *shopper*, men her indfører vi også flertalsformen *shops*, mens bestemt form flertal bliver *shopperne* eller *shoppene*. Derved kommer ordet *shop* til at få samme bøjningsform som *workshop*, hvilket det nok burde have fået for lang tid siden. Desuden får ordet *boomer* mulighed for engelsk bøjning ved siden af dansk bøjning, altså både *boomere* og *boomers* (*boomerne* i bestemt form flertal beholdes).

Endelig skal det nævnes at engelsk flertalsform også indføres ved ordet *story* ('en historie man lægger på fx Instagram'), hvor man ifølge den nuværende udgave af *Retskrivningsordbogen* kun kan bruge dansk flertalsform, altså *storyer*. Her indfører vi den engelske flertalsform *stories*, dvs. at man både kan bru-

ge *storyer* og *stories* i flertal når den nye udgave af *Retskrivningsordbogen* bliver lanceret i 2024. Bestemt form flertal er fortsat *storyerne*, og der kommer dermed overensstemmelse mellem bøjningen af *story* og *party*.

DANSKE BØJNINGSFORMER INDFØRES

Der er også eksempler på at engelske låneord er så indarbejdede i dansk at vi indfører danske flertalsformer. Det gælder fx *hipster*, som lige nu kun kan bøjes på engelsk, altså *hipsters*. Ved dette ord indfører vi dansk bøjningsform (ved siden af den engelske) så man med den nye udgave af *Retskrivningsordbogen* kan bøje *hipster* både på engelsk (*hipsters*) og på dansk (*hipstere*). Også her beholdes *hipsterne* i bestemt form flertal.

Også andre danske bøjningsformer end dansk flertal vinder indpas. *Nonfood* får således tilføjet dansk bestemthedsendelse (*nonfooden*), hvorved bøjningen bliver som andre ord på *-food*, fx *fast-food* og *junkfood*.

KONKLUSION

I 2024-udgaven af *Retskrivningsordbogen* er den tendens til en opblødning af normeringen af engelsk flertals-s som blev beskrevet af Nørby Jensen (2013), fortsat, og vi giver altså mulighed for en række flertals-s'er i denne udgave, indimellem på bekostning af en dansk flertalsbøjning. Vi holder os dog stadig for øje at dansk flertalsbøjning også skal være en mulighed hvis den er udbredt, og i sådanne sammenhænge har vi indført danske bøjningsformer ved siden af engelske bøjningsformer.

REFERENCER

- Berg-Olsen, Stula og Knut E. Karlsen: *S-fleirtal i norske ordbøger*. Indlæg på 17. konference om leksikografi i Bergen, maj 2023.
- Galberg Jacobsen, Henrik (1994): *Sprogændringer og sprogvurdering. Om nogle aktuelle engelskinspirede ændringer i dansk og om vurderingen af dem*. Danske Studier. C.A. Reitzels Forlag. København, s. 5-28.
- Karlsson, Ola (red.) (2017): *Svenska skrivregler*. Språkrådet. Språkrådets skrifter 22. Liber.
- Nørby Jensen, Jørgen (2013): *Ændrede bøjningsformer i Retskrivningsordbogen 2012*. Nyt fra Sprognævnet 2013/1.

VIDSTE DU ...

... at første ord efter et udråbstegn eller et spørgsmålstegn som hovedregel skrives med stort begyndelsesbogstav?

- *Kan du sige mig vejen til Tivoli? Jeg kender ikke byen særlig godt.*
- *Han spurgte om vej til Tivoli! Han kender vist ikke byen særlig godt.*
- *De klarede turen uden at falde! Det havde jeg virkelig ikke regnet med.*

Der skrives dog lille begyndelsesbogstav efter et udråbstegn eller et spørgsmålstegn i direkte anført tale hvor det anførende udtryk (inkvit) står efter udråbstegnet eller spørgsmålstegnet:

- *"Pokkers også at det sner igen!" sagde han.*
- *"Pokkers også!" sagde han, "at det sner igen".*
- *"Er der nogen hjemme?" råbte hun.*

Du kan læse mere om store og små bogstaver i tekstbegyndelse og efter tegn i ***Retskrivningsordbogen* § 11**.

Stavefejl i aviserne i 1999 og 2019

Journalister beskyldes med jævne mellemrum for at lave mange og til tider graverende sproglige fejl. I denne artikel vil vi undersøge om der er kommet flere stavefejl i aviserne. Det gør vi ved at kode, optælle og sammenligne stavefejl i avistekster fra 1999 og 2019, dvs. med 20 års mellemrum.

MARIANNE RATHJE
(f. 1973), er seniorforsker i Dansk Sprognævn.

JØRGEN SCHACK
(f. 1961), er seniorforsker i Dansk Sprognævn.

JONAS NYGAARD BLOM
(f. 1978), er lektor i mediesprog ved Center for Journalistik, Syddansk Universitet.

ECKHARD BICK
(f. 1958), dr.phil., cand.med., Syddansk Universitet.

JOURNALISTER ER ALT FOR

dårlige til at skrive og tale korrekt”.

Sådan lyder overskriften på et læserbrev i Fyens Stiftstidende

fra 2021 (Hansen 2021). I læserbrevet kritiseres journalisterne blandt andet for ikke at kunne bøje selv simple verber i nutid, og det hævdes ”at de sproglige fejl får lov til at blive gentaget så ofte, at mange ikke længere er i stand til at bruge sproget rigtigt” (Hansen 2021).

Skribenten bag læserbrevet står ikke alene med sine holdninger om at journalisternes sprog bør være korrekt. I en større undersøgelse af danske læseseres holdninger til journalisters stavefejl mente 98 % af deltagerne at det var vigtigt eller meget vigtigt at journalister staver korrekt (Blom & Ejstrup 2019b: 125 f.). Begrundelserne var blandt andet at sprogfejl påvirker journalisternes troværdighed, at fejlene forstyrrer og gør artiklerne svære at læse, og at de er udtryk for sjusk, inkompetence og lav intelligens. Deltagerne i undersøgelsen mente desuden at journalister bør være sproglige rollemodeller, og at sprogfejl i medierne risikerer at smitte af på befolkningen. Andre undersøgelser har netop vist at læsere opfatter velredigerede og korrekturlæste journalistiske tekster som bedre og mere professionelle (Vultee 2015), og at læsere samtidig reagerer negativt hvis artiklerne indeholder en vis mængde stavefejl (Appelman & Schmierbach 2018). Også på journalistuddannelserne og blandt medieaktører findes der en holdning om at det skader mediernes troværdighed med sproglige fejl (Blom & Ejstrup 2019b: 114 f.).

Rundtomkring finder man desuden en an-

tagelse om at sproget i medierne med tiden er blevet ringere og fejlene flere. For at efterprøve denne antagelse har vi stillet følgende spørgsmål i facebookgruppen *Sprogboffer og sprogljuveler*, hvor brugerne diskuterer sproglige spørgsmål: ”Forventer du at der er flere sproglige fejl eller færre sproglige fejl i aviserne i dag end der var for 20 år siden?”. Af de 321 stemmer som vores lille meningsmåling fik, svarede 86 % at de forventede ”Flere fejl i dag”¹.

Antagelsen blandt brugerne bakkes op af en tidligere undersøgelse af avisernes sprogfejl (Kristensen et al. 2007). Resultaterne fra undersøgelsen indikerede en generel stigning i antallet af avisernes sprogfejl fra 5,2 fejl per 1.000 ord i 1996 til 6,9 fejl per 1.000 ord i 2007. Medlemsbladet for Dansk Journalistforbund bragte på baggrund af undersøgelsen en artikel med overskriften ”Flere sprogfejl i aviser – Berlingske værst”, men dog med det ekspliciterede forbehold i underrubriken at undersøgelsen var ”ikke-videnskabelig”. Undersøgelsens egne forfattere påpeger da også selv en række problemer i den anvendte optællingsmetode, bl.a. at optællingen i 1996, der blev foretaget af sprogforskeren Søren Brandt, på en række punkter afveg fra forfatterens egen måde at optælle fejl på i 2007. Man må af samme grund regne undersøgelsens resultater for delvist upålidelige.

Modsat undersøgelsen i Kristensen et al. (2007) fandt Diderichsen & Schack (**Nyt fra Sprognævnet 2015/3**) i deres arbejde med et stort aviskorpus² fra perioden 2004-2014 at antallet af stavefejl var ”faldende over tid” (Diderichsen & Schack 2015: 7). Fejloptællingen i denne un-

dersøgelse er baseret på automatiseret søgning efter en særlig type fejlformer, nemlig såkaldte ikke-ord, dvs. former som ikke svarer til en autoriseret stave- eller ordform, og som derfor principielt er en fejl i en hvilken som helst nutidig dansk kontekst, fx ”lærene” for *lærerne* og ”hierakisk” for *hierarkisk*. Undersøgelsen omfatter således ikke former som er forkerte i nogle kontekster, men rigtige i andre, fx *lære* i konteksten *det lære vi aldrig*. Der er derfor fortsat en vis usikkerhed om hvorvidt antallet af sprogfejl i aviserne har været faldende gennem årene.

I denne artikel vil vi derfor på en mere systematisk måde undersøge om der er kommet flere stavefejl i aviserne. Det gør vi ved at kode, optælle og sammenligne stavefejl i avistekster fra 1999 og 2019, dvs. med 20 års mellemrum. I og med at undersøgelsen kun indeholder to nedslagspunkter, kan vi ikke sige noget sikkert om den generelle udvikling over tid.

Det skal bemærkes at selvom aviserne primært indeholder tekster af journalister, så bidrager også borgerne til den offentlige debat og meningsdannelse i pressen, blandt andet i kronikker og læserbreve. Anmeldere og andre typer professionelle skribenter skriver også artikler i aviserne. Sprogfejl i aviserne stammer derfor ikke udelukkende fra journalister. Samtidig har avisens artikler typisk været igennem et korrekturfilter, der består af en automatiseret stavekontrol, en redaktionel gennemlæsning og i nogle tilfælde også en professionel korrekturlæsning. Det er derfor ikke til at vide om skribenten bag artiklen, fx en journalist, har lavet en række sprogfejl der er blevet rettet efterfølgende. Antallet af stavefejl

» i aviserne kan derfor *ikke* bruges som et mål for journalisternes kompetence til at skrive korrekt. Til gengæld kan det bruges som et mål for hvor mange sprogføjl læserne kan støde på når de læser avisen.

AVISTEKSTERNE

Vi påbegyndte vores undersøgelse i 2020, men valgte ikke at bruge tekster fra dette år pga. coronapandemien, der kunne betyde at teksterne fra dette år var anderledes end i andre år. I stedet udarbejdede vi to korpusser, dvs. tekstsamlinger, bestående af nutidige avisartikler fra 2019 og ældre avisartikler fra 1999. Et tidsspænd på 20 år gav en passende historisk afstand. Men det betød samtidig at vi var nødt til at fravælge digitale medier, dvs. internettekster, eftersom disse i 1999 ikke var repræsenteret i samme omfang som de er i dag. Vi har derfor valgt udelukkende at fokusere på trykte avistekster i de to nævnte år.

Vores to aviskorpusser består af tekster fra medieovervågnings- og analysevirksomheden Infomedia. Dansk Sprognævn fik gennem Infomedia tilladelse fra mediehusene til at danne et tekstkorpus til forskningsbrug med medietekster fra 1999. Korpusset består af tekster fra de følgende aviser: B.T., Berlingske, Ekstra Bladet, Information, Jyllands-Posten, Politiken og Weekendavisen. En af Sprognævnets it-medarbejdere har lavet et udtræk på ca. 100.000 løbende ord af tilfældigt valgte avistekster fra disse 7 aviser. De to korpusser er sammensat sådan at de mest læste aviser bidrager med flest tekstprøver (jf. Index Danmark/Gallups læsertalsopgørelser). Der er udtaget ca. 250 ord pr. artikel (der er ikke stoppet midt i en sætning) for at sikre repræsentativiteten. Da Sprognævnet allerede gennem Infomedia havde modtaget medietekster til forskningsbrug fra de nævnte aviser for 2019, er den samme proces fulgt for at indsamle det nye korpus. Vi har

altså et 1999-aviskorpus og et 2019-aviskorpus, og der er helt præcis 101.047 ord i 1999-tekstsamlingen og 100.704 ord i 2019-tekstsamlingen.

FEJLFINDING OG -KATEGORISERING

Aviskorpusserne fra 1999 og 2019 er tjekket for stavefejl. Stavefejl bruges her i meget bred forstand. Således inkluderer vi egentlige ortografiske fejl (fx *agressiv* for *aggressiv*), morfologiske fejl (bl.a. morfosyntaktiske fejl (herunder adverbialt *-t*, fx *en enorm stor panda* for *en enormt stor panda*)) og syntaktiske fejl (ledstillingsfejl, fx *historien de om* for *historien om de*). Dertil kommer en diverse-kategori (herunder manglende ord, fx *han kommer til løbe* for *han kommer til at løbe*). Det skal understreges at vi i undersøgelsen ikke har medtaget tegnsætningsfejl, herunder kommafejl.

Tre af artiklens forfattere har foretaget fejlfindingen manuelt ved at notere fejlene under læsningen af avisteksterne. 1999-korpusset er tjekket op imod *Retskrivningsordbogen* fra 1996, og 2019-korpusset op imod *Retskrivningsordbogen* fra 2012. Da alle tre fejlfindere havde været korpusserne igennem, blev fejlene og tvivlstilfældene diskuteret. Udover manuel fejlfinding er der foretaget automatisk fejlfinding vha. stave- og grammatikkontrolprogrammet *DanProof/RetMig*³ (Bick 2015 og 2006). De automatisk fundne fejl blev oplistet ligesom de manuelt fundne, og forskellene og tvivlstilfælde blev drøftet. Metoden med at drøfte rettelserne kan ses som et værn mod oversete fejl og DanProofs falsk positive markeringer, dvs. automatisk fundne fejl som ikke var fejl. Således var det samlede antal fejl væsentligt højere end i hver af de fire fejllister for sig (de tre manuelle og den ene automatiske). Dette dækker dels over at nogle fejl var blevet overset af én eller flere af fejlfinderne eller af DanProof, dels at det automatiske

system fandt nogle fejl som ingen af fejlfinderne havde opdaget.⁴

Et lille antal ord indeholder mere end én fejl, fx *CD spiller*, som har forkerte store bogstaver i *CD* (hvilket var i strid med retskrivningsreglerne i 1999, hvor eksemplet er fra) og desuden mangler en bindestreg. Vi har i disse få tilfælde kun talt én fejl pr. ord og har valgt at kategorisere sådanne fejl efter den hyppigst forekommende fejltype i vores materiale, her fejltypen ”Store og små bogstaver”.

Vi har opdaget visse afvigelser mellem den trykte avistekst og den digitale version i Infome-dia. Vi gætter på at denne uoverensstemmelse skyldes at avisteksterne er OCR-scannet eller har været udsat for andre former for digital efterbe-handling, men under alle omstændigheder har det resulteret i fejl, som fx systematisk forkert mellemrum i forkortelsen *bl. a.* (for *bl.a.*), der ikke er stavfejl i den originale tekst. Vi har derfor kontrolltjekket scanningerne af artiklerne i tilfælde hvor fejlen kunne skyldes OCR-scanningen/ den digitale efterbehandling. Da der var en vis systematik i denne type af fejl, antager vi at vi har opdaget dem der var, men vi gør opmærksom på at det er en potentiel fejlkilde.

De stavfejl vi har fundet i korpuserne, er blevet kategoriseret ud fra en fejltypologi lavet af Jørgen Schack⁵ og senere modificeret af Line Burholt Kristensen og Katrine Falcon Søby. Typologien bygger hovedsagelig på *Retskrivningsordbogens* regler og er dermed funderet på et fast regelsæt uafhængigt af et konkret datasæt (dvs. at det ikke er datasættet der har defineret kategorierne), hvilket gør at kategorierne er anvendelige på mange forskellige typer af data. Dertil kommer at flere stavfejlsundersøgelser er baseret på denne typologi (fx Rathje 2019, Holsting et al. 2021), og man kan derfor sammenligne disse undersøgelseres resultater med hinanden.

De stavfejlstypekategorier som findes i typolo-gien, beskrives nærmere nedenfor i afsnittet om stavfejlstyper.

HVOR MANGE STAVEFEJL ER DER I AVISERNE?

Vi har i alt fundet 794 stavfejl i aviskorpuserne. Fejlene fordeler sig på hhv. 556 fejl i 1999-teksterne og 238 fejl i 2019-teksterne. Der er altså betragteligt færre stavfejl i aviserne i 2019 end i aviserne fra 1999 – mindre end halvt så mange – og forskellen er i høj grad statistisk signifikant⁶. Resultatet er altså stik imod hvad mange ville forvente, men bekræfter fundene i Diderichsen & Schack (2015).

Vores undersøgelse kan ikke uden videre sige noget om årsagerne til at antallet af stavfejl i aviskorpuserne er reduceret. En mulig forklaring kan dog for det første være at journalisterne og avisernes øvrige bidragsydere simpelthen er blevet bedre til at stave. Mod dette taler flere undersøgelser der viser at unge i uddannelsessystemet i dag, herunder også journaliststuderende, klarer sig forholdsvis dårligt når det gælder sproglig korrekthed (jf. Blom et al. 2017, Holsting et al. 2021 og til dels Jervelund & Schack 2016).

For det andet kan et fald i antallet af stavfejl skyldes at der i den undersøgte periode fra 1999-2019 kan være sket en øget brug af stavekontrol, og at stavekontrollerne sandsynligvis er blevet mere træfsikre. Til trods for den formodede øgede brug af stavekontroller i 2019 vs. 1999 ser vi dog stadig i 2019-korpusset fejl som en stavekontrol burde have fanget, fx en stavfejl som *diskoterer* (for *diskuterer*) og en slåfejl som *Nøajagtig* (for *Nøjagtig*).

En tredje mulig årsag til at vores undersøgelsesresultat viser et faldende antal stavfejl, er at der i perioden 1999 til 2019 er udkommet to retskrivningsordbøger (i 2001 og 2012). 2012-ord-

» bogen indeholder en række retskrivningsændringer som medfører at nogle staveformer der talte som fejl i 1999, ikke talte som fejl i 2019. Dette uddybes i afsnittet "Stavefejlstyper" nedenfor.

Der er 5,5 fejl pr. 1000 ord i 1999-korpusset mod 2,4 fejl pr. 1000 ord i 2019-korpusset. Sammenligner vi antallet af fejl i avisteksterne med andre genrer såsom tekster fra uddannelsesgenren, er der i en undersøgelse af stavefejl i studentereksamenstile fra 1992 7,5 fejl pr. 1000 ord (Andersen 1992, refereret i Brandt 1996), dvs. flere end i vores undersøgelse af avistekster⁷. I undersøgelsen af 1.-års dansk- og journaliststuderendes opgaver på universitetet (Blom et al. 2017) er stavefejlsantallet pr. 1000 ord betydeligt højere end i aviserne, nemlig 15,7. Så i uddannelsestekster er der efter alt at dømme flere fejl end i avistekster.

Går vi til de sociale medier, har Rathje (2013: 340) fundet 18,5 stavefejl pr. 1000 ord i en undersøgelse af stavefejl i kommentarfelterne på ekstrabladet.dk (også kendt som Nationen). Også i denne genre er der altså flere fejl end i avisteksterne.

Hverken i 1999-korpusset eller i 2019-korpusset er stavefejlsmængden altså særlig stor når man sammenligner med undersøgelser af andre genrer (se den grafiske oversigt i figur 1).

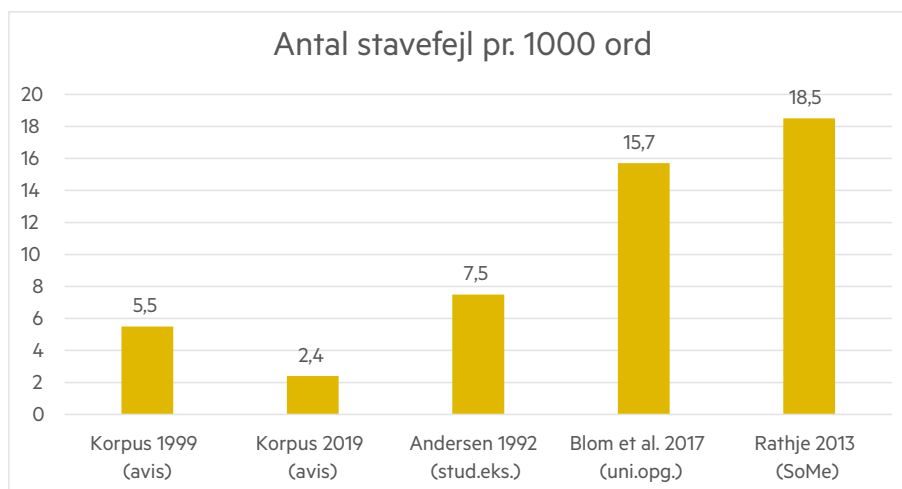
STAVEFEJLSTYPER

Når vi kigger på de typer af stavefejl der laves i aviskorpusserne i 1999 og 2019, ser fordelingen ud som i tabel 1 (på næste side).

De mest hyppige fejltyper

I tabel 1 kan man se de hyppigste fejltyper i de to aviskorpusser. Af tabellen fremgår det også at der er forskel på fordelingen af fejl i 1999 og 2019. Vi vil i dette afsnit præsentere de 3 hyppigste fejltyper for hvert af de to korpusser og i det næste afsnit fokusere på forskellene mellem 1999 og 2019.

"Et eller flere ord" er den hyppigste fejltipe i 1999, og den er på en femteplads i 2019. Kategorien indeholder sær- og sammenskrivningsfejl, fx *atom ulykke* og *indenfor kort tid*. Netop særskrivningsfejl er sammen med nutids-r-fejl og fejl i *ligge/lægge* de fejl der irriterer læsere mest, mens slåfejl irriterer mindst ifølge Blom & Ejstrup (2019a: 29 f.). Det er ingen overraskelse at "Et eller flere ord" er en af de hyppigste stavefejl, eftersom den nævnes i alle de stavefejlsundersøgelser der er lavet, fx i andre avisundersøgelser (Brandt 1996, Kristensen et al. 2007, Diderichsen, Schack & Christensen 2017) og i stavefejlsundersøgelser

Figur 1: Antal stavefejl pr. 1000 ord i 1999-korpusset og 2019-korpusset sammenlignet med andre stavefejlsundersøgelser.

1999 Range- ring	1999 Fejltype	1999 Fejlfore- komster	1999 Procent af fejl	2019 Range- ring	2019 Fejltype	2019 Fejlfore- komster	2019 Procent af fejl
1.	Ét eller flere ord (fx <i>atom ulykke</i>)	118	21,2 %	1.	Morfologi	50	21 %
2.	Ortografiske fejl som ikke er omfattet af retskrivningsreglerne (fx <i>branchefælleskab</i>)	117	21 %	2.	Ortografiske fejl som ikke er omfattet af retskrivningsreglerne	45	18,9 %
3.	Store og små bogstaver (fx <i>Sjællændernes</i>)	108	19,4 %	3.	Store og små bogstaver	34	14,3 %
4.	Morfologi (fx <i>walkie-talkies</i>)	62	11,2 %	4.	Andet	27	11,3 %
5.	Apostrof (fx <i>Gud's</i>)	60	10,8 %	5.	Ét eller flere ord	26	10,9 %
6.	Bindestreg (fx <i>fifty/fifty</i>)	40	7,2 %	6.	Apostrof	22	9,2 %
7.	Andet (fx 85, 5 mio.)	36	6,4 %	7.	Bindestreg	17	7,1 %
8.	Forkortelsespunktum (fx o.s.v.)	9	1,6 %	8.	Ordvalg	12	5 %
9.	Ordvalg (fx <i>drengen og 10 og pigen er 12</i>)	5	0,9 %	9.	Enkelt-/dobbeltkonsonant (fx <i>Kongresen</i>)	3	1,3 %
10.	Substantiver (fx <i>Albertslund viceborgmester</i>)	1	0,8 %	10.	Forkortelsespunktum	2	0,8 %

Tabel 1: Oversigt over stavfejlstyper i de to avisgrupper.

af andre genrer, fx sociale medier (Rathje 2013) og universitetsopgaver (Rathje 2019).

Fejltypen "Ortografiske fejl som ikke er omfattet af retskrivningsreglerne" er den næsthøypigste stavfejlstype i både 1999 og i 2019. Fejltypen dækker over fejl som nok er omfattet af retskrivningsnormen, dvs. det er en fejl fordi et ord er stavet forkert, men fejlen er bare ikke beskrevet i retskrivningsreglernes paragraffer, som typologien som nævnt er baseret på. I denne kategori finder vi fejl i vokaler og konsonanter (fx *jægerfly* for *jagerfly* og *rybejagt* for *rypejagt*) og stavelsesreduktioner og -udvidelser (fx *hovedartie* for *hovedarterie* og *åndemagerere* for *åndemagere*). Fejltypen "Ortografiske fejl som ikke er omfattet af retskrivningsreglerne" nævnes i

Rathje (2019) som den hyppigste stavfejl med næsten 40 % af fejlene blandt 1.-års dansk- og journaliststuderende på universitetet, og det er en fejltype man også finder i tidligere undersøgelser af stavfejl hos folkeskole- og gymnasieelever (fx Noesgaard 1945, Undervisningsministeriet 2002 og Prien 1979). Også i tidligere avisundersøgelser nævnes det der i undersøgelserne kaldes "deciderede stavfejl", og som må svare til "ortografiske fejl", men de viser sig ikke som særligt hyppige (Brandt 1996, Kristensen et al. 2007).

Stavfejlstypen "Store og små bogstaver" ligger på en tredjeplads både i 1999 og 2019. Kategorien indeholder fejl som manglende stort bogstav efter punktum, forkert stort eller lille bogstav efter kolon, forkert tolkning af om noget

er et proprium (*Bispebjerg kirkegård* for *Bispebjerg Kirkegård* og *Sjællændernes* for *sjællændernes*), forkert lille bogstav i tiltale (*i* for *I*) og forkert stort/lille bogstav i forkortelser (*TV-program* for *tv-program*⁸ og *t-shirts* for *T-shirts*).

Typen "Store og små bogstaver" er også en hyppig fejl i den nævnte stavefejlundersøgelse blandt universitetsstuderende (Rathje 2019), nemlig den næsthypigste, men den nævnes ikke eksplicit i de tidligere kendte avisundersøgelser. I det hele taget nævnes fejltypen "Store og små bogstaver" ikke i tidligere stavefejlundersøgelser efter Noesgaards i 1945, hvor fejl i store og små bogstaver var et stort problem eftersom substantiver dengang skulle skrives med stort begyndelsesbogstav, noget som voldte mange problemer, ikke mindst skoleelever. Rathje (2019: 432) konkluderer da også at stavefejlstypen er "ny" i den forstand at den ikke er behandlet som en særlig problemtype i tidligere stavefejlundersøgelser (siden de store bogstaver i substantiver blev afskaffet i 1948). Jervelund & Schack (2016: 38) konstaterer i deres undersøgelse af diktater i folkeskolen "at der er en del elever der skriver lille begyndelsesbogstav efter punktum og kolon [hvor der følger en helsætning bagefter]", og der spekuleres i at der kan være tale om "afsmitning fra skriftsproget i de sociale medier, hvor mange helt bevidst vælger at bruge små begyndelsesbogstaver efter punktum og kolon og i proprium" (ibid.). Af Rathje (2013) fremgår det at netop fejl der gælder store og små bogstaver, er forholdsvis hyppige i en undersøgelse af sprogbrugen på et online debatforum (Ekstra Bladets Nationen).

Den fjerde og sidste stavefejlstype der figurerer på top-3 over de hyppigste stavefejlstyper i vores to aviskorpusser, er fejltypen "Morfologi". Det er den hyppigste fejltype overhovedet i 2019, mens den ligger på en fjerdeplads i 1999. I kategorien finder vi de følgende fejl:

- forveksling mellem præsens og infinitiv (fx *at se dem ændrer* for *at se dem ændre* (dvs. den såkaldte nutids-r-fejl) og *at kommer til* for *at komme til*)
- fejl ifm. sammensatte tider (fx *fik lynhurtigt rystede* for *fik lynhurtigt rystet*)
- fejl i bestemthed (fx *ordets oprindelig betydning* for *ordets oprindelige betydning*)
- fejl i numerus (fx *walkie-talkies* for *walkie-talkier* og *sin forældre* for *sine forældre*)
- fejl i genus (fx *det globale solar plexus* for *den globale solar plexus* og *et seksualforbryder* for *en seksualforbryder*)
- fejl i reflektive pronominer (fx *sat hendes og Philips firma over styr* for *sat sit og Philips firma over styr*)
- manglende kongruens ved adjektiv (fx *mens det nye fænomen endnu var hotte* for *mens det nye fænomen endnu var hot*)
- t-fejl ved adverbier (fx *relativ svær* for *relativt svær* og *en, der virkelig har* for *en, der virkelig har*).

Som det fremgår af det ovenstående, er de fleste fejl under kategorien "Morfologi" egentlig morfosyntaktiske fejl, men af hensyn til sammenligneligheden med tidligere undersøgelser (bl.a. Rathje 2019, Holsting et al. 2021) har vi valgt at bevare betegnelsen "Morfologi". I nogle tidligere undersøgelser af stavefejl i aviserne nævnes de ovenstående morfologiske fejl som "formmæssige fejl", og disse fremstår ikke som voldsomt hyppige (Brandt 1996, Kristensen et al. 2007). I undersøgelser af uddannelsestekster har særligt forveksling mellem præsens og infinitiv i form af r-fejl i verber derimod fået en del opmærksomhed, og det er en af de hyppigste fejl i bl.a. Jervelund & Schack (2016) og Rathje (2019), og altså en af de fejl der irriterer læserne mest (Blom & Ejstrup 2019a: 29 f.). Men i vores korpusser af

avistekster er der kun én enkelt nutids-r-fejl, så disse er altså ikke udbredte i aviserne i hverken 1999 eller 2019.

Ændringer i fejltyper fra 1999 til 2019

Som det allerede ses af tabel 1, er der forskel på hyppigheden af fejltyperne i 1999-korpusset og 2019-korpusset. I tabel 2 er forskellene på de to korpusser oplyst i procentpoint og antal fejl. Tabellen skal læses på den måde at man fx ud for den øverste fejltipe, "Et eller flere ord", i den anden kolonne kan se at der er sket et fald på 10,3 procentpoint (minus 10,3), og i den tredje kolonne ses at der er sket et fald på 92 fejl (minus 92) i perioden.

Der er tre signifikante ændringer⁹ fra 1999 til 2019 (markeret med * i tabel 2):

- Der er signifikant **færre** fejl af typen "Et eller flere ord" i 2019 ift. 1999.
- Der er signifikant **flere** fejl af typen "Morfologi" i 2019 ift. 1999.
- Der er signifikant **flere** fejl af typen "Ordvalg" i 2019 ift. 1999.

Resten af forskellene er ikke signifikante og kan derfor skyldes tilfældig variation.

En forklaring på at der er sket et signifikant fald i kategorien "Et eller flere ord" fra 1999 til 2019, kan være at Sprognævnet i 2012 ændrede retskrivningsreglerne så det fra da af blev valgfrit om en række forbindelser som *inden for/indenfor* skulle sær- eller sammenskrives. Før 2012 skulle man skrive fx *indenfor* i ét ord når det var et adverbium, fx *Han blev siddende indenfor*, mens det skulle skrives i to ord hvis ordene til sammen blev brugt som en præposition, fx *inden for kort tid* (Jacobsen & Jørgensen 2020: 157 ff.). Fra 2012 har man valgfrit kunnet skrive ord af typen *indenfor/inden for* i et eller to ord når de bruges som præposition. En ordforbindelse som *indenfor kort tid* har vi derfor optalt som fejl i 1999-korpusset, mens den ikke er optalt som en fejl i 2019-korpusset. Denne retskrivningsændring fører til en hel del færre fejl i 2019. Samtidig er særskrivningsfejl af typen *atom ulykke* også faldet markant i den undersøgte periode. Hvad det sidste skyldes, kan vi ikke sige noget sikkert om, men et bud kunne være at den automatiske stavekontrol i højere grad fanger særskrivningsfejl i dag end tidligere. Diderichsen, Schack &

Fejltype	Ændring i procentpoint fra 1999 til 2019	Ændring i antal fejl fra 1999 til 2019
Ét eller flere ord*	-10,3	-92
Morfologi*	+9,8	-12
Store og små bogstaver	-5,1	-74
Andet	+4,9	-9
Ordvalg*	+4,1	+7
Ortografiske fejl som ikke er omfattet af retskrivningsreglerne	-2,1	-72
Apostrof	-1,6	-38
Enkelt-/dobbeltkonsonant	+1,3	+3
Forkortelsespunktum (afvigende brug)	-0,8	-7
Substantiver	+0,8	-1
Bindestreg	-0,1	-23

Tabel 2: Ændring i procentpoint og antal fejl i de to aviskorpusser fra 1999 til 2019.

Christensen (2017: 83) konstaterer i øvrigt også at særskrevne sammensætninger generelt har været faldende i et aviskorpus fra 2009-2015.

Det er vanskeligt at komme med et bud på hvad den signifikante stigning fra 1999 til 2019 i fejltypen "Morfologi" kan skyldes.

Endelig er der fejlen "Ordvalg", som der også er kommet signifikant flere af i 2019. Fejltypen dækker over brugen af forkerte ord, fx *drengen og 10 og pigen er 12* for *drengen er 10 og pigen er 12*. Der er altså tale om fejl som kunne være undgået ved grundigere korrekturlæsning. I de senere år har der netop været fyringer af korrekturlæsere på avisredaktionerne, bl.a. hos Berlingske, der i 2021 fyrede deres korrekturlæsere og erstattede dem med retskrivningsprogrammet Tansa (Christensen & Jørgensen 2021).¹⁰ En årsag til stigningen i fejltypen "Ordvalg" kan altså være manglende korrektur og muligvis et højere redigerings tempo.

KONKLUSION

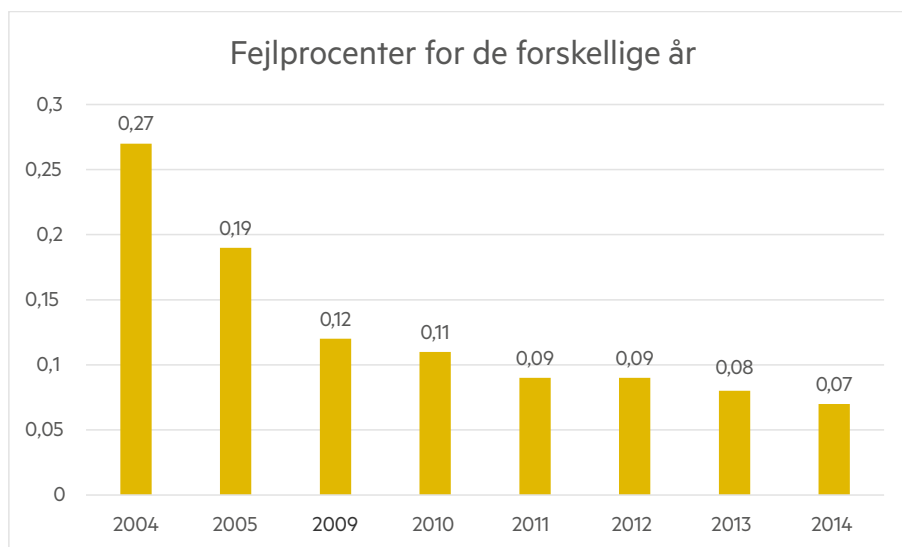
Med denne undersøgelse af stavfejl i to aviskorpusser fra 1999 og 2019 har vi vist at der på 20 år er færre – ca. halvt så mange – fejl i aviserne. I og

med at undersøgelsen kun indeholder to nedslagspunkter, kan vi som nævnt ikke sige noget med sikkerhed om den generelle udvikling over tid. Vi kan kun konkludere at der var signifikant færre stavfejl i 2019 end i 1999. Vi kan dog støtte os til den tidligere nævnte undersøgelse af Diderichsen & Schack (2015) hvad angår fejltypen "ikke-ord" i aviserne. Her finder de et faldende antal fejl i perioden 2004-2014, men de har også de mellemliggende år med, der netop viser at der er tale om en jævn udvikling, se figur 2.

Desuden konstaterer Diderichsen, Schack & Christensen (2017: 83) som tidligere nævnt at særskrevne sammensætninger generelt har været faldende i et aviskorpus fra 2009-2015. Meget tyder altså på at den konstaterede forskel i antallet af stavfejl i aviser fra henholdsvis 1999 og 2019 afspejler en generel udvikling og ikke blot skyldes tilfældig variation.

Vi har også kunnet vise at antallet af stavfejl i aviserne ikke er særlig højt sammenlignet med stavfejl i andre genrer som opgaver i uddannelsessystemet og på sociale medier.

Årsagerne til at stavfejlene er mere end halveret i aviserne, kan vores undersøgelse ikke

Figur 2: Fejlprocenter for fejltypen "ikke-ord" fra 2004-2014 i Diderichsen & Schack (2015).

oplyse om, men vi har nogle bud på hvad det kan skyldes. Vi kan ikke udelukke at journalisterne og avisens øvrige skribenter i den undersøgte periode er blevet bedre til at stave. Vi finder det dog mere sandsynligt at de automatiske stavekontroller er blevet bedre. Desuden er en medvirkende årsag til det reducerede antal stavefejl at nogle af reglerne i *Retskrivningsordbogen* er blevet ændret i den undersøgte periode således at det der var stavefejl i 1999, ikke længere var fejl i 2019.

Når vi ser på de hyppigste fejltyper, er fejlkategorien "Et eller flere ord" og "Ortografiske fejl" gamle kendinger, mens fejl i "Store og små bogstaver" er en nyere kategori i stavefejlsundersøgelser, og "Morfologi" er ikke så omtalt en kategori som de andre fejltyper.

Tre fejlkategorier har ændret sig signifikant i den undersøgte periode: Der er kommet signifikant færre fejl af typen "Et eller flere ord", hvilket kan skyldes ændringer i retskrivningsreglerne, mens der er kommet signifikant flere morfologiske fejl og ordvalgsfejl. Det sidste kan skyldes manglende korrekturlæsning.

Der er altså ikke kommet flere fejl i aviserne de sidste 20 år selvom det synes at være en udbredt formodning i offentligheden. Og de fejl der irriterer læserne mest ifølge Blom & Ejstrup (2019a: 29 f.), nemlig fejl i *ligge/lægge*, nutidsr-fejl og særskrivningsfejl, er i vores korpusser henholdsvis ikkeeksisterende, repræsenteret med én forekomst og signifikant på retur. Aviserne har derfor de senere årtier formået at styrke den sproglige kvalitet når det gælder korrekthed. Det må betragtes som en god nyhed for læserne.

LITTERATUR

- Andersen, Torben (1992). *Stavefejl. En undersøgelse af stavefejlsmønstre i gymnasiet*. Undervisningsministeriet.
- Appelman, Alyssa & Mike Schmierbach (2018). Make no mistake? Exploring cognitive and perceptual effects of grammatical errors in news articles. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 95(4). 930-947.
- Bick, Eckhard (2006). A constraint grammar based spell-checker for Danish with a special focus on dyslexics. I: Mickael Suominen et al. (red.): *A man of measure: Festschrift in honour of Fred Karlsson on his 60th Birthday. Special Supplement to SKY Journal of Linguistics*, Vol. 19. 387-396. Turku: The Linguistic Association of Finland
- Bick, Eckhard (2015). DanProof: Pedagogical spell and grammar checking for Danish. I: Galia Angelova, Kalina Bontcheva & Ruslan Mitkov: *Proceedings of RANLP 2015* (Hissar, Bulgaria, 7-9 Sept. 2015). 55-62.
- Blom, Jonas Nygaard & Michael Ejstrup (2019a). BRÆJNING NEWS: En eksperimentel undersøgelse af fejlobservante læses holdninger til ukorrekte og korrekte stavemåder opfattet som stavefejl i nyhedsrubrikker på nettet. *NyS* 57. 10-46.
- Blom, Jonas Nygaard & Michael Ejstrup (2019b). Læsernes holdninger til journalisters stavefejl i de digitale medier. I: Yonatan Goldshtein, Inger Schonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.). *17. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus: Aarhus Universitet. 113-132.
- Blom, Jonas Nygaard, Marianne Rathje, Bjarne le Fevre Jakobsen, Alexandra Holsting, Kenneth Reinecke Hansen, Jesper Tinggaard Svendsen & Anna Vibeke Lindø (2017). Linguistic deviations in the written academic register of Danish university students. *Oslo Studies in Language* 9(3). 169-190.
- Brandt, Søren (1996). Stavefejl i aviserne. *Mål & Måle* 19(4). 16-19.
- Christensen, Esben & Anna Sol Jørgensen (2021). Berlingske fyrer alle korrekturlæserne. *Journalisten*, 24. juni 2021. <https://journalisten.dk/berlingske-fyrer-alle-korrekturlaeserne/>
- Diderichsen, Philip & Jørgen Schack (2015). Jagten på den gode og sikre sprogbruger. *Nyt fra Sprognet* 2015/3. 1-8.
- Diderichsen, Philip, Jørgen Schack & Sune Just Christensen (2017). Særskrivningsfejl forudsiger yderligere sproglige problemer i avistekst. I: Inger Schoonderbeek Hansen, Tina Thode Hougaard & Kathrine Thisted Petersen (red.): *16. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus: Aarhus Universitet. 75-90.
- Goos, Sebastian (2023). Medarbejdere frygter, at Berlingske vil erstatte journalister med robotter. *Journalisten*, 13. juni 2023. <https://journalisten.dk/berlingske-vil-erstatte-journalister-med-robotter/>
- Hansen, Niels Jørgen (2021). Journalister er alt for dårlige til at skrive og tale korrekt – se nu at få det

»

- lært, *Fyens.dk*, 9. maj 2021. <https://fyens.dk/erhverv/erhvervsklumme-journalister-er-alt-for-daarlige-til-at-skrive-og-tale-korrekt-se-nu-at-faa-det-laert-op-fordrer-erhvervsmand> (lokaliseret 17. juli 2023).
- Holsting, Alexandra, Marianne Rathje, Jesper Tinggaard Svendsen & Anna Vibeke Lindø (2021). *Hvad retter de? Nyindskrevne studerendes revision af universitetsopgaver*. *NyS* 59. 157-186.
- Jacobsen, Henrik Galberg & Peter Stray Jørgensen (2020). *Håndbog i Nudansk*, 6. udgave, 4. oplag. Ordbogen A/S.
- Jervelund, Anita Ågerup & Jørgen Schack (2016). *Den der skriver d i gjort. Staveproblemer i folkeskolens ældste klasser*. Frederiksberg: Dansk Sprog­nævn. *Dansk Sprognævns skrifter* 48.
- Kristensen, Line Burholt, Tina Borgen Ibholt & Anette Pultera Nielsen (2007). *Avisernes fejl er en gammel nyhed*. *Mål & Måle* 30(3). 7–11.
- Noesgaard, Aksel (1945). *Fejltyper i dansk Retsskrivning*. København: Fr. Bagges kgl. Hofbogtrykkeri.
- Prien, Børge (1979). *Retstavning – nogle første analyser af folkeskolens afgangsprøve i 1978 IV*. København: Danmarks Pædagogiske Institut.
- Rathje, Marianne (2013). "sku allgvel ha købt penis forlænger creme :-)". *Af­vigelser fra retsskrivningsnormen i kommentarfeltet på ekstrabladet.dk*. I: Inger Schoonderbeek Hansen, Tina Thode Hougaard & Peter Widell (red.): *14. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus: Aarhus Universitet. 333-354.
- Rathje, Marianne (2019). *Af­vigelser fra retsskrivningsnormen i universitetsopgaver*. I: Yonatan Goldshtein, Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.): *17. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus: Aarhus Universitet. 415-437.
- Undervisningsministeriet (2002). *Hvordan staver studenterne? – en undersøgelse af stavefejl i studentereksamens­stylene 1998*. København: Undervisnings­ministeriets Forlag.
- Vultee, Fred (2015). *Audience perceptions of editing quality: Assessing traditional news routines in the digital age*. *Digital Journalism* 3. 832–849.

NOTER

- 1 Meningsmålingen var aktiv den 18. og 19. juli 2023. 7 % svarede "Samme antal i dag", 3 % svarede "Jeg ved det ikke" (selvgenereret svar), 3 % svarede "Alt for mange er ligeglade med det danske sprog" (selvgenereret svar), og 1 % svarede "Færre fejl i dag".
- 2 200 mio. løbende ord fordelt på ca. 370.000 tekster fra 7 landsdækkende aviser.
- 3 En interaktiv version af programmet er tilgængelig på www.retmig.dk.
- 4 For konkrete procenttal og en mere detaljeret gennemgang henvises til forfatterens fremtidige publikation.
- 5 Typologien er nærmere beskrevet i Rathje (2019: 419 ff.).
- 6 $P < 0,001$. Der er anvendt en Z-test.
- 7 Opfattelsen af hvad der (ikke) er stavefejl, varierer dog lidt mellem de undersøgelser der er sammenlignet med kvantitativt i dette afsnit, eftersom ingen af de her nævnte øvrige undersøgelser bygger på den schackske typologi.
- 8 I 1999 skulle forkortelsen *tv* skrives med små bogstaver; dette blev ændret i *Retsskrivningsordbogen* i 2012 så både *tv* og *TV* var korrekte.
- 9 Alle tre signifikante ændringer er meget signifikante med et niveau på $p < 0,001$.
- 10 Med AI-teknologien og ChatGPT's fremkomst er det nok noget man vil se endnu mere til i fremtiden, jf. denne udtalelse fra chefredaktør Tom Jensen om at Berlingske "når teknologien og kvaliteten er god nok til det, vil ... indføre en automatisering af korrekturlæsningen" (Goos 2023).

Et skræddersyet kommakursus

Kommaet er en udfordring for mange sprogbrugere. Derfor har Dansk Sprognævn og Syddansk Universitet i samarbejde udviklet et nyt kommakursus, der tilpasser sig brugernes færdigheder og personlige behov. Kurset er gratis og kan tilgås på kommakurset.dk.

**JONAS NYGAARD
BLOM**
(f. 1978), er lektor
i mediesprog ved
Center for Journalistik,
Syddansk Universitet.

ANGE KÆMPER MED kommaerne, og selv erfarne sprogbrugere kan være i tvivl om, hvor tegnet skal sættes, eller om det skal

udelades. Sprognævnet oplever jævnligt at skulle hjælpe danskerne med denne udfordring. Næsten hvert fjerde af de omkring 5.000 årlige spørgsmål fra borgerne handler om kommatering. Derfor har Syddansk Universitet og Sprognævnet i fællesskab udviklet et nyt kommakursus, der tilbyder en håndsrækning til alle, der ønsker at blive bedre til at sætte komma.

KOMMAET I UNDERVISNINGEN

Forskningen har påvist, at det blandt andet kniber med kommaerne i uddannelsessystemet. For et par år siden lavede jeg sammen med forskerkolleger en undersøgelse af sprogfejl i studiestartsprøver på Syddansk Universitet (Blom et al. 2017). Opgaverne var skrevet af dansk- og journaliststuderende, altså sikre sprogbrugere, skulle man formode. Alligevel fandt vi, at de danskstuderende satte hvert tredje komma forkert, de journaliststuderende hvert fjerde; samtidig udgjorde kommafejlene tæt ved halvdelen af de studerendes samlede sprogfejl. Der er tale om en bemærkelsesværdig høj fejlfrekvens, især når man tager i betragtning, at vi har at gøre med universitetsstuderende, der skal i gang med at uddanne sig til at blive professionelle sprogbrugere eller undervisere i dansk, fx på gymnasiet.

Gennem to årtier som lektor i mediesprog på universitetet har jeg også selv erfaret, at de studerende generelt er usikre på kommareglerne. Ofte sætter de komma ved at 'lytte' eller 'for-

» nemme' sig til, hvor kommaerne skal stå. Metoden minder med lidt god vilje om principperne bag det nu udfasede pausekomma, der fulgte et løst logisk-semantisk princip, eller det alternative *frie* kommasystem, som Jørn Lund, tidligere formand for Sprognævnet, foreslog for nogle år siden (Thorsen 2015b). Som reglerne er i dag, fører det dog uundgåeligt til fejl at sætte komma på ren og skær intuition.

I folkeskolen har det ifølge danskensorerne og Styrelsen for Undervisning og Kvalitet bølget op og ned med elevernes kommafærdigheder gennem årene, dog med en periodevis tendens til fremgang i de senere år (Jessen 2015, Mikkelsen 2018). Sprognævnet undersøgte i 2016 selv folkeskoleelevernes færdigheder i at sætte komma i afgangsprøven og konkluderede, at eleverne havde svært ved startkommaet, mens det stod bedre til med slutkommaet og kommaet mellem helsætninger (Thorsen 2017).

"[F]orvirringen kommer ikke af, at man har valgfrihed. Den kommer, fordi undervisning i kommatering ser ud til at være nedprioriteret. Det er min klare overbevisning", udtalte Sabine Kirchmeier, Sprognævnets daværende direktør, i den anledning (Thorsen 2017).

Udfordringen er typisk, at dansklærerne skal igennem omfangsrige læringsmål i danskfaget, og at undervisningen i tegnsætning derfor hurtigt kan komme til at fylde uforholdsmæssigt meget. Det er derfor til løbende debat, om det lille tegn nu også bør tillægges så stor vægt i undervisningen og til eksamen.

ER KOMMAET OVERHOVEDET VIGTIGT?

Både ja og nej.

Kommaet er vigtigt i den forstand, at kommafæjl risikerer at irritere eller forstyrre læsningen – hvis fejlene altså bemærkes. Nogle sprogbru-

gere opfatter kommafæjl som udtryk for sjuks eller mangel på basale sproglige færdigheder, og laver man sproglige bommerter i det selskab, kan det medføre, at man fremstår uprofessionel eller ligefrem utroværdig som skribent (Blom & Ejstrup 2019). Skriver man en jobansøgning med sprogfejl, risikerer man fx at blive vurderet negativt og i nogle tilfælde endda så negativt, at fejlene har lige så stor betydning som selvangiven mangel på erfaring (Martin-Lacroux & Lacroux 2016). Fra forskningen ved vi også, at man risikerer at blive opfattet som mindre intelligent, hvis man afviger fra retskrivningsnormen (Kristiansen & Rathje 2014). Ja, man risikerer ligefrem at blive vurderet som mindre attraktiv på datingtjenesten Tinder, hvis ens sprog ikke er korrekt (van Kooten 2021).

Desuden kan kommaet i særlige tilfælde være afgørende for, at en sætning forstås korrekt. Hvis journalisten glemmer slutkommaet i følgende sætning, går det for eksempel galt: "En bombe eksploderede tæt på byen, hvor udenrigsministeren befandt sig og dræbte tyve personer." Skulle sætningen tages for pålydende, er det udenrigsministeren, der står bag drabene. Mere sandsynligt er det nok, at bomben er årsagen, og så skal der sættes komma efter ledsætningen: "En bombe eksploderede tæt på byen, hvor udenrigsministeren befandt sig, og dræbte tyve personer."

Samtidig kan kommaerne i nogle tilfælde sikre, at læseren ikke farer vild i sætningsbygningen, fx ved at markere grænsen mellem to helsætninger: "I det sene forår kan du plante krydderurterne, og buskene, der skal stå nede i baghaven, kan du plante til efteråret." Hvis kommaet mellem helsætningerne mangler her, tror man måske til en start, at både krydderurterne og buskene skal plantes i foråret: "I det sene forår kan du plante krydderurterne og buskene, der skal stå nede i baghaven ...".

Til gengæld er det svært at finde et over-

bevisende argument for, at kommaet *generelt set* skulle have nogen afgørende indflydelse på forståelsen af en tekst. Henrik Galberg Jacobsen, ophavsmanden til det nye komma (i dag: udeladt startkomma), foreslår ligefrem i efterskriftet til sin doktordisputats, at man nærmest kunne vælge at droppe stort set alle kommaer, bortset fra opremsningskommaet og enkelte andre (Jacobsen 2010). Det er et radikalt tankeeksperiment, men principielt kunne det godt gennemføres.

Sætter man et komma forkert, vil det typisk heller ikke skade forståelsen. For eksempel skal man være mere end almindeligt fejlfølsom, hvis et komma foran en *at*-infinitiv skulle føre til, at man ikke kan læse og forstå, hvad der står, fx "Han foretrækker, at cykle på arbejde." Fejlen kan måske nok støje og irritere, fordi den afviger fra det, vi forventer – og samtidig er berygtet for at være en banal begynderfejl – men nogen betydning for forståelsen har fejlen altså ikke. Den er derfor *sprogligt set* en uskyldig normafvigelse. Til gengæld kan den *socialt set* være en katastrofal brøler, afhængigt af hvem man skriver til. Politikerne Henrik Dahl finder sig for eksempel ikke i fejlen. Det understregede han i et tweet tidligere på året: "Jeg tager ikke mennesker, der sætter komma foran at + infinitiv alvorligt." (Twitter (nu X) 11.2.2023). Hvor alvorligt tweetet skulle tages, er naturligvis til fortolkning, ligesom man kan spekulere på, om det nu også var meningen, at der skulle mangle et slutkomma i det slagkraftige udsagn.

Nogle vil mene, at løsningen på kommaudfordringen ligger ligefor: Hvis blot vi alle var mere tolerante over for kommafejl, ville vi slet ikke have et problem. Der er trods alt vigtigere ting i sproget end tegnsætning. Argumentet har været anvendt af flere sprogforskere i mediedebatten, blandt andre Jacob Thøgersen, Ruben Schachtenhaufen og Sprognævnets nuværende for-

mand, Henrik Jørgensen (Thorsen 2015a, Hjortdal 2015). Ideen er sympatisk, men svær at gennemføre i praksis.

BEHOVET FOR EN NY TILGANG

Der findes allerede glimrende læremidler i kommatering, fx opslagsbøger (Luk 2020), kommaspil (Luk & Zelander 2018), pædagogiske regelforklaringer på sproget.dk og også onlinekurser med øvelser og grammatiske forklaringer, herunder Sprognævnets eget kommakursus lavet i samarbejde med Edutasia ([komma.edutasia.com](https://www.komma.edutasia.com)).

Ingen af disse læremidler tilpasser sig dog brugerens færdigheder og personlige behov, hvilket kan være en væsentlig læringsbarriere både for begynderen og den garvede kommasætter. Er man erfaren i at sætte komma, vil man fx typisk være motiveret for at lære om de mere udfordrende kommaregler, fx komma ved appositioner (navnetillæg). Her duer det ikke med introduktioner til, hvordan man sætter kryds og bolle. Er man begynder, er behovet et andet. Her har man typisk brug for at lære lidt basisgrammatik først, og man bliver hurtigt forvirret, hvis begreber som fx hel- og ledsætning forudsættes bekendte.

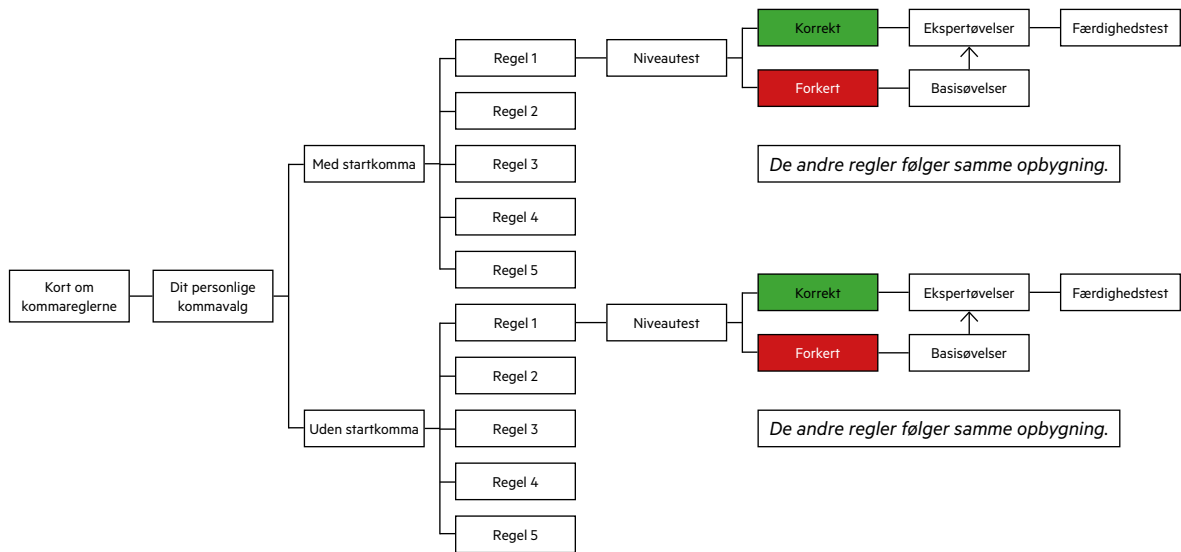
Vi har derfor valgt at designe et *adaptivt* onlinekursus, dvs. et kursus, der løbende tilpasser sig brugerens forudsætninger, færdigheder og formål med at tage kurset. Dette er det digitale svar på den differentierede undervisning i klasse-lokalet, der tager hensyn til, at studerende har forskellige forudsætninger for og mål med at tilegne sig færdigheder.

KURSETS OPBYGNING

Et eksempel på den adaptive tilgang finder man i kommakursets begyndelse. Her vælger man som bruger selv, om man ønsker at sætte startkomma i kurset eller ej.

Den almindelige bruger vil typisk kun have

Figur 1. Oversigt over kursets grundlæggende læringsstier.

brug for at lære enten den ene eller den anden variant, altså enten med eller uden startkomma. Tvinges man til at lære begge varianter samtidig – hvad der er tradition for i andre typer af læremidler – er der risiko for, at man lader sig forvirre, og man kan blive frustreret, hvis den ene variant er irrelevant for den måde, man selv sætter komma på. Kommakurset giver dog samtidig mulighed for, at man kan lære begge varianter, hvis det er et behov for brugeren.

Derefter skal man som bruger sætte komma i en kort prøvetekst. Vejen videre i kurset afgøres af, i hvor høj grad man formår at sætte kommaerne korrekt. Er man træfsikker, føres man mod mere udfordrende øvelser. Rammer man forkert, føres man til mere elementære øvelser. Disse test udføres løbende, så kursets udfordringer hele tiden står i passende forhold til brugerens udvikling og færdigheder.

Kurset er altovervejende baseret på en erfaringspædagogisk tilgang og *learning by doing*-metoden. Det vil i praksis sige, at man som bruger lærer at sætte komma ved selv at sætte komma i små øvelser med øjeblikkelig feedback

og mulighed for at se en *explainer*, dvs. en uddybende forklaring i en kort video, hvis man har sat kommaerne forkert eller har glemt at sætte dem.

I videoerne har vi arbejdet med animationer, grafik og tre-d-printede udgaver af kommaer. Tilgangen har til formål at skabe en visuel læring, der gør det lettere at lære og huske de tillærte regler.

Kommakurset tilbyder altså flere forskellige læringsveje, der dels styres af brugerens evne til at sætte komma korrekt, dels styres af, hvad brugeren selv er motiveret for at lære undervejs. På den måde bliver kurset skræddersyet til brugeren, frem for at brugeren skal prøve at tilpasse sig kurset.

I arbejdet med kursets indhold har vi trukket på tidligere erfaringer med såkaldte *nanomoduler*, der har været udviklet og testet som en del af projektet **Fremtidens Uddannelser** ledet af professor Peter Bro på Syddansk Universitet. Nanomoduler er små digitale læringselementer, fx korte øvelser, videoer og podcasts, der kan sættes sammen på forskellige måder og i forskellige læringsforløb, så den studerende selv kan bygge sin egen vej igennem et kursus.

Billeder fra kursets videoer.

For den mere teknisk interesserede kan det oplyses, at kurset er bygget op i læringsplatformen Open edX med brug af adaptiv flowfunktion og med tilføjelse af en kodet kommaapplikation med feedbackfunktion. Platformdesignet er lavet af **Raccoongang**.

Kurset kan tilgås på **kommakurset.dk** og er gratis for alle.

REFERENCER

- Blom, Jonas Nygaard, Marianne Rathje, Bjarne le Fevre Jakobsen, Alexandra Holsting, Kenneth Reinecke Hansen, Jesper Tinggaard Svendsen, Thit Wedel Vildhøj & Anna Vibeke Lindø (2017). "Linguistic deviations in the written academic register of Danish university students". *Oslo Studies in Language* 9(3): 169-190.
- Blom, Jonas Nygaard & Michael Ejstrup (2019). "Læsernes holdninger til journalisters stavfejl i digitale medier". I: Goldshtein, Yonatan, Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.). *17. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus Universitet, 113-132.
- Hjortdal, Marie (2015). **Kommaet er noget, vi som**

sprogsamfund går og slår hinanden i hovedet med. *Politiken*, 11.1.2015.

Jacobsen, Henrik Galberg (2010). *Ret og Skrift: Officiel dansk retskrivning 1739-2005*. Syddansk Universitetsforlag.

Jessen, Bodil (2015). **Nu kan danske skoleelever (næsten) finde ud af at sætte komma**. *Berlingske*, 15. september 2015.

Kristiansen, Anna & Marianne Rathje (2014). "Det kommer an på hvilken stavfejl det er". *Unges holdninger til stavfejl i nye medier*. *NyS, Nydanske Sprogstudier*, 46: 103-131.

Martin-Lacroux, Christelle & Alain Lacroux (2016). "Do employers forgive applicants' bad spelling in résumés?" *Business and Professional Communication Quarterly* 80: 321-335.

Mikkelsen, Morten (2018). **Skoleelever er blevet bedre til at sætte komma**. *Kristeligt Dagblad*, 16. april 2018.

Thorsen, Lotte (2015a). **Hvorfor er det, at vi hele tiden diskuterer, hvordan man skal sætte komma på dansk?** *Politiken*, 26. februar 2015.

Thorsen, Lotte (2015b). **Sprogformand foreslår et frit komma**. *Politiken*, 23. maj 2015.

Thorsen, Lotte (2017). **Dansk Sprognævn afviser, at der er brug for nye regler for komma**. *Politiken*, 16. november 2017.

van Kooten, Jherrel (2021). "Visual and textual cues on online dating profiles: What makes you swipe? How picture attractiveness and text quality influence the perceived attractiveness and date intention of Tinder profile owners". *Speciale*, Tilburg University.

Sige småkage

Jeg læste i avisen om en der havde oplevet det voldsomme uvejr ved Gardasøen i sommer og beskrev det således: "Det regnede, blæste og lige pludselig, så sagde det bare *småkage*, og så væltede det bare ned". (Sjællandske 27. juli 2023). Hvad betyder det at noget *siger småkage*, og hvor stammer dette udtryk fra?

Ifølge Den Danske Ordbog er en småkage en 'lille, sprød kage bagt af en sød dej som ofte er uden hævemiddel'. Hvor den moderne ordbog mener at småkager er sprøde, er Ordbog over det danske Sprog fra 1942 mere kritisk, for her hedder det i betydningsangivelsen for *småkage* at det er 'små tørre kager'. Der står i ingen af de to ordbøger noget om udtrykket *sige småkage*.

I Slangappen finder vi heller ikke udtrykket, men her fremgår det at *småkage* kan betyde 'slag' i et udtryk som *få småkage*, fx "Av, jeg fik småkage!!! = Jeg fik tæsk". Når den person som oplevede uvejret i dit citerede eksempel, beskriver at det siger småkage, må det gå på at der ligesom ved udtrykket *få småkage* er tale om

noget der siger bang eller klask. Eller i overført betydning noget der sker med et slag eller meget abrupt. Men ingen ordbøger kender altså udtrykket.

Sige småkage anvendes dog flittigt når man kigger i de danske medier og på internettet. Fx brugte prins Joachim udtrykket da han i 2014 var involveret i et biluheld. Nærmere bestemt kørte han ind i en barriere ved en motorsportsevent og omtalte episoden således: "Det sagde småkage med et ordentligt brag." Og det synes netop at være på den måde udtrykket bruges: om noget der banker ind i noget andet med et klask/brag/bang. Andre eksempler er: "[e]n verbal ørefigen, der sagde småkage" fra [en blog](#) i 2010 og "den ramte overarmen. Og det sagde småkage" fra forummet [Motorcykelgalleri](#) i 2006.

Hvordan er udtrykket opstået? I en sprogklumme i Politiken (21. august 2023), hvor jeg netop behandlede *sige småkage*, gættede jeg på at udtrykket var opstået pga. småkagens porøse natur. Der kunne således være tale om et sprogbillede der går på det der sker med en forestillet småkage når den får et slag, nemlig at den smuldrer og går i tusind små stykker.

Der var dog omkring 30 læsere der skrev til mig efterfølgende og samstemmende præsenterede en anden teori om udtrykkets etymologi. De mente alle sammen at *sige småkage* er opstået på baggrund af lydordet *smok*, også stavet *småk* eller *smock*. Dette lydord findes heller ikke i nogen ordbøger, men skulle især være anvendt i tegneserier til at gengive en lyd opstået efter et slag eller lignende. *Smok* er nævnt som lydord i en undersøgelse af Anders And-blade i

Bojsen (1995: 49), og jeg har fundet et eksempel på at *smok* er anvendt i en Anders And-stribe fra 2013. *Sige småkage* skulle altså brugt på den beskrevne måde stamme fra *smok* i betydningen 'klask' og som en morsomhed være sammensat med ordet *kage*. Måske inspireret af ordet *huskekage*, der ifølge Den Danske Ordbog kan betyde 'lussing' – også en lussing involverer jo et slag og et klask.

En helt tredje mulighed til *sige småkage*'s opståen er svensk. Svenskerne siger *smocka* om et hårdt slag, sædvanligvis med knytnæve (Svensk ordbok, min oversættelse). Substantivet stammer fra verbet *smocka* i betydningen 'med knytnæven give (nogen) et (kraftigt) slag (så en klaskende lyd høres)' (Svenska Akademiens ordbok, min oversættelse). Denne betydning har altså selve det klask med som *sige småkage* forbindes med i dansk, og man skal da heller ikke sige det svenske *smocka* mange gange for at høre hvor tæt på det danske *småkage* det er. Både det svenske substantiv og verbum *smocka* kan dateres til 1898, og verbet er oprindeligt af svensk dialekt. Det var egentlig lydefterlignende og en variant af *smacka* i betydningen 'frembringe eller afgive en klikkende, smældende eller klaskende lyd'. Jf. i øvrigt også at *smack* på engelsk kan betyde et 'smæk' eller 'klask' (ordbogen.com). Vi har også lydordet *smak* på dansk, jf. Den Danske Ordbog. Det er ifølge Den Danske Ordbog lånt netop fra svensk, der har det fra nedertysk, som det engelske *smack* muligvis også er influeret af (etymonline.com/word/smack).

Hvor længe har udtrykket *sige småkage* været brugt i dansk? I 2004 blev vi i Sprognævnet

spurgt om vi kendte udtrykket. Eksemplet som var givet, var "det sagde småkage, da de kørte sammen", og efter grundige søgninger måtte vi melde at vi ikke kendte udtrykket. Men udtrykket *sige småkage* har jo så i hvert fald været kendt siden dengang. Jeg har spurgt til udtrykkets alder i facebookgruppen Sprog og Lingvistik, og her daterer flere brugere det også til lige omkring årtusindskiftet: En mener at han hørte det første gang i 2003, en anden at han har hørt komikeren Anders Matthesen bruge det i sit onemanshow "Hva' snakker du om?" fra 2000-2001. Andre brugere mener dog allerede at have hørt *sige småkage* tilbage i 1980'erne og 1990'erne.

REFERENCER

Bojsen, Else (1995). "GISP! Og GAB! I Norden. Om nogle rodord i tegneserier", i: *Sprog i Norden 1995*, 41-58.

MR

»

Komma ved *for at*

?

Hvor skal startkommaet stå i eksemplet *Hvad skal der til for at de ser værdien i samarbejdet?*

!

Kommaet skal stå før *for*. *For at*-forbindelser kan godt volde en del problemer, og en hjælp til at løse dem er at erstatte *for at* med *så* eller *så at*. Hvis *så* eller *så at* kan erstatte *for at* uden at betydningen ændres radikalt, sættes kommaet før *for* – ligesom man ville have sat kommaet før *så*:

- (1) Hvad skal der til, så (at) de ser værdien i samarbejdet?

I andre tilfælde kan man ikke erstatte med *så* eller *så at*. Det skyldes at *for* er afhængigt af et andet ord udenfor ledsætningen. I sådanne tilfælde sættes kommaet efter *for*:

- (2) Det her er takken for, at man har bidraget til samfundet i 40 år.
- (3) Vær glad for, at der er mad på bordet hver dag!
- (4) Jeg stemmer for, at vi bruger flere penge på klimaet.

Dette er i tråd med **Retskrivningsordbogens § 50.1**, der handler om hvorvidt kommaet skal stå før eller efter en præposition der indleder en ledsætning. Hvis præpositionen hører nøje sammen med ledsætningen, sættes kommaet før præpositionen, fx *Kortet åbnes, ved at man afriver randen*.

Hvis præpositionen derimod ikke hører nøje

sammen med den efterfølgende ledsætning, sættes der komma før ledsætningen, fx *Han er ikke tryk ved, at de beholder hans pas*. Parallelt hermed sættes kommaet før ledsætningen i eksempel (2) til (4).

Svaret her bygger delvist på Jacobsen & Jørgensen (2013 [1988]: 310-311), hvor der står mere om kommateringen ved *for at*.

REFERENCER

Jacobsen, Henrik Galberg & Peter Stray Jørgensen (2013) [1988]. *Håndbog i nudansk*. Letland: Ordbo-gen A/S.

Retskrivningsordbogen (2012), 4. udg. Anita Ågerup Jervelund, Jørgen Schack, Jørgen Nørby Jensen & Margrethe Heidemann Andersen (red.). København: Alinea.

MN

Ægte som adverbium

Jeg bemærker ofte at ordet *ægte* bliver brugt på en anden måde end i den klassiske adjektiviske funktion, hvor det i stedet nu ser ud til at fungere som et adverbium. Er det en ny sproglig tendens?

At adjektivet *ægte* kan fungere som adverbium, er nævnt i Den Danske Ordbog. Her står der at adverbiet betyder 'i høj eller udpræget grad', og at det især bruges til at 'understrege betydningen eller omfanget af noget' (DDO). Eksempler på brugen af adverbiet i Den Danske Ordbog er: "Jeg følte mig ægte afmægtig, da min mor døde" (2021), "Hver plottråd bliver introduceret så tilpas grundigt og dvælende, at man bliver ægte optaget af den" (2017), "Hvordan vil du vedblive med at være ægte ærlig?" (2020) og "Regeringstoppen stod med et potentielt livsfarligt problem: "Lige nu er det ægte farligt"" (2021).

Adverbier er en ret broget ordklasse fordi ordklassen består af en række forskellige ord der kan lægge sig til verber, adjektiver, andre adverbier eller (dele af) sætninger. Der findes forskellige typer af adverbier hvor *ægte* kan siges at være et gradsadverbium, der defineres som et adverbium der 'udtrykker den relative intensitet af det ord det knytter sig til' (DDO). Andre eksempler på gradsadverbier er ordene *temmelig*, *rigtig*, *gevaldig* og *særdeles*.

Ved en søgning i Infomedias mediearkiv finder vi flere eksempler på brugen af *ægte* som adverbium, hvoraf de fleste er fra 2020'erne, fx "Jeg ønsker mig en ægte god og nær ven" (Woman.dk, 20.02.2023) og "(..) at vi får mere, som er

sådan reelt ægte beskyttet natur (..)" (RADIO4, 15.05.2023).

At langt størstedelen af eksemplerne ovenfor (både dem i Infomedias mediearkiv og i Den Danske Ordbog) er fra de seneste par år, kunne tyde på at den adverbielle brug af *ægte* er forholdsvis ny.

KNN

»

Engelske titler i dansk

?

Der bruges flere og flere engelske stillingsbetegnelser i dansk, og jeg kommer ofte i tvivl om hvordan de skrives. *Keyaccountmanager* findes i *Retskrivningsordbogen*, men jeg ser det ofte skrevet *Key Account Manager*. Er det en tilladt stavemåde? Og hvad med stillingsbetegnelser som *Facility Manager* og *Administering System Center Configuration Manager*? Skal de skrives med store eller små bogstaver og i ét eller flere ord?

!

Det er vanskeligt at give et entydigt svar på hvordan engelske titler skal skrives når de anvendes i en dansk sammenhæng. Tommelfingerreglen er at hvis der er tale om en indarbejdet og velkendt titel, skal den følge de danske retskrivningsregler, hvor hovedtryk på første led signalerer at ordene skal sammenskrives. Man skal derfor skrive *keyaccountmanager* og ikke *Key Account Manager*. På samme måde vil vi anbefale at stillingsbetegnelser som *facilitymanager*, *brandmanager* og *SoMe-manager* følger de danske retskrivningsregler.

Er der derimod tale om en stillingsbetegnelse som ikke er udbredt i almensproget, kan man vælge at betragte betegnelsen som et citatord og dermed følge den engelske stavemåde, altså *Administering System Center Configuration Manager*. Her kan man dog også bruge små begyndelsesbogstaver.

MHA

50+-årig og 50+ forlystelser

?

Hvordan skrives *50+-årig*? Skal der være en bindestreg, og hvad med et udtryk som *50+ forlystelser*, altså 'mere end 50 forlystelser'? Skrives det også med bindestreg?

!

Skrivemåder med tegnet + er i de senere år blevet ret almindelige i dansk, men de giver en del problemer i retskrivningen fordi vi jo ellers ikke er vant til at bruge plusser og minusser i almindelige udtryk og sammensætninger.

50+-årig skrives sådan, altså med bindestreg og i ét ord. Sammenskrivningen skyldes at sammensætningen udtales med ét hovedtryk, mens bindestregen er begrundet med at det ene led i sammensætningen indeholder taltegn og symboler (**retskrivningsreglerne paragraf 57**). I øvrigt findes der også eksempler på at sammensætninger med + ikke indeholder et tal i førsteledet, fx *Arne+-reform* og *LGBT+-miljøet*, der altså begge skal skrives med bindestreg pga. +-symbolet.

50+ forlystelser udtales med to hovedtryk (på hhv. *50+* og *forlystelser*), og udtrykket skal derfor skrives i to ord.

Det er ikke helt nemt at holde styr på, og vi vil derfor anbefale at man i tvivlstilfælde omformulerer og simpelthen skriver *mere end 50/halvtreds forlystelser*.

MHA

Aneurisme eller aneurysme

?

Skal man skrive *aneurisme* eller *aneurysme*? Og er ordet fælleskøn eller intetkøn?

!

De fleste af de ordbøger og opslagsværker der medtager ordet, har kun stavformen *aneurisme*. Det gælder fx Politikens Fremmedordbog (ordbogen.com), Den Store Danske (lex.dk) og en række dansk-engelske ordbøger, også på ordbogen.com. Ifølge Politikens Fremmedordbog er ordet afledt af græsk *a* (i betydningen 'ikke, u-') + *neûron* 'sene' + *isme*, og dette forhold taler jo for stavemåden *aneurisme*.

Ifølge andre kilder er ordet dog dannet af græsk *ἀνεύρυσμα* (*aneurysma*) 'udvidelse', af *aneurynein* 'udvide', af *ana-* og *eurys* 'bred', og det kunne forsvare stavemåden *aneurysme*.

Den lægefaglige stavemåde synes at være *aneurysma*. I Klinisk Ordbog (16. udg., 3. oplag, 2006) henvises der således fra *aneurisme* til *aneurysma*, og der nævnes desuden en lang række ordforbindelser som fx *aneurysma aortae*, *aneurysma fusiformis*, *aneurysma cordis*. I betydningsforklaringerne anvendes dog *aneurisme*.

Som et lille kuriosum kan det nævnes at Meyers Fremmedordbog (8. udg., 1924) under opslagsordet *Aneurysma* i parentes skriver *urigt. Aneurisma*.

I almensproget er *aneurisme* den klart mest udbredte stavemåde. Hvad ordets køn angår, ser det ud til at *et aneurisme* er udbredt i lægefaglige kredse, mens *en aneurisme* er mest udbredt i almensproget. Det skyldes formentlig at andre ord på *-isme* vist altid er fælleskøn. I den kommende udgave af *Retskrivningsordbogen* vil *aneurisme* blive opført med denne stavemåde og med valgfrit køn.

JNJ/MHA

Dansk Sprognævn

- Ansvarshavende redaktør: Thomas Hestbæk Andersen
- Redaktion: Margrethe Heidemann Andersen, Kirsten Lindø Dolberg-Møller, Johanne Niclasen Mortensen og Michael Nguyen

- ISSN: 2446-3124
- Layout: Pernille Kleinert
- DTP: René Malchow

Billedet på forsiden er fra optagelsen af radioprogrammet Klog på Sprog, afholdt hos Dansk Sprognævn under sprogfestivalen SPROGENSE i dagene 15.-16. september 2023.

Foto: Kirsten Lindø Dolberg-Møller.

Usignerede artikler og artikler med initialer giver udtryk for Sprognævnets mening. Artikler med navn giver ikke nødvendigvis i enhver henseende udtryk for Sprognævnets mening.

ASH	Anna Sofie Hartling
ESJ	Eva Skafte Jensen
JNM	Johanne Niclasen Mortensen
JNJ	Jørgen Nørby Jensen, tidligere medarbejder i Dansk Sprognævn
JS	Jørgen Schack
KLD	Kirsten Lindø Dolberg-Møller
KNN	Kirsten Nørgaard Nielsen
MHA	Margrethe Heidemann Andersen
MR	Marianne Rathje
MN	Michael Nguyen
PJH	Peter Juel Henriksen
THA	Thomas Hestbæk Andersen
TW	Thomas Widmann
WIC	Winnie Collin

Nyt fra Sprognævnet udgives af Dansk Sprognævn. Tidsskriftet udkommer i udgangspunktet 3 gange om året og er gratis. Du kan tilmelde dig ved at sende en mail til tilmeld@nfs.dsn.dk. Så får du besked hver gang tidsskriftet udkommer. Hvis du senere vil afmelde, sender du en mail til frameld@nfs.dsn.dk.

Følg også Dansk Sprognævn på nettet, på LinkedIn og på Facebook:

- Hjemmesiden: [dsn.dk](https://www.dsn.dk)
- LinkedIn: [Dansk Sprognævn](#)
- Facebook: [Dansk Sprognævn](#)

Dansk
Sprognævn

Adelgade 119 B
5400 Bogense